

PAŃSTWOWA SŁUŻBA OCHRONY ZABYTKÓW
ODDZIAŁ WOJEWÓDZKI
w Katowicach

40-042 Katowice, ul. Wifa Szwosze 31
tel. cent. 57 10 81-9, 51 88 31-2,
51 88 56-8, tel. bezp. 51 86 07

Katowice, dnia 27 sierpnia 1992 roku

L. dz. PSOZ-53400/R/162/2/92

Numer rejestru A/1493/92

Wydruk
i Data: 1992.10.08
L. dz. 2650/92
Opis: B.B.
Termin: 0/6 m

D E C Y Z J A

w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków " A "

Na podstawie art. 5 pkt. 1, art. 8 ust. 1 pkt. 2 i art. 14 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury i o muzeach (Dz.U. Nr 10, poz. 48, z 1983 r. Nr 38, poz. 173, z 1989 r. Nr 35, poz. 192 i z 1990 r. Nr 56, poz. 322) oraz art. 104 Kpa w wyniku postępowania administracyjnego przeprowadzonego z urzędu

o r z e k a m:

wpisać do rejestru zabytków województwa katowickiego pod numerem rejestru A/1493/92 następujące dobro kultury:

Zespół kościoła parafialnego świętego Pawła w Rudzie Śląskiej - Nowym Bytomiu przy Placu Wolności 5, składający się z budynku kościoła i plebani, wzniesionych w latach 1910-1913 w stylu neoromańskim z elementami modernizmu, według projektu Johanna Franciscusa Klompa z Dortmundu.

Zespół stanowi własność Rzymsko-Katolickiej Parafii świętego Pawła w Rudzie Śląskiej-Nowym Bytomiu (K. W. 5 k. 169 Czarny Las numery działek: 821/88, 822/88 i 827/88, k. m. 1, obręb Nowy Bytom).

W granicach zaznaczonych na mapce stanowiącej integralną część niniejszej decyzji - obejmujących - kościół i plebanię wraz z najbliższym otoczeniem.

U Z A S A D N I E N I E

Kościół świętego Pawła jest jedynym obiektem sakralnym (z piętnastu zaprojektowanych na Górnym Śląsku) wybudowanym pod nadzorem Klompa, jednego z najwybitniejszych architektów zajmujących się budownictwem sakralnym.

Sam kościół i plebania są jednym z najlepszych dzieł architektury sakralnej z początku XX wieku na Górnym Śląsku.

Od decyzji niniejszej przysługuje stronom - na podstawie art. 127 § 1 i 2 Kpa - odwołanie do Ministra Kultury i Sztuki w terminie 14 dni od jej doręczenia, za moim pośrednictwem.

pieczęć
okrągła

podpis i pieczęć
W K Z

WOJEWÓDZKI KONSERWATOR ZABYTKÓW
w Katowicach

dr inż. arch. Andrzej Grzybowski

Załączniki:

---

1. Opis zespołu
2. Mapka sytuacyjna w skali 1 : 1000
3. Pouczenie o skutkach wpisu zespołu do rejestru zabytków

Otrzymują:

---

1. Rzymsko-Katolicka Parafia świętego Pawła
Plac Wolności 5, 41-709 Ruda Śląska 9 - Nowy Bytom

Do wiadomości:

---

2. Kuria Archidiecezjalna w Katowicach
ul. Jordana 39, 40-043 Katowice
3. Wydział Urbanistyki, Architektury i Nadzoru Budowlanego
Urzędu Miejskiego w Rudzie Śląskiej
Plac Wolności 6, 41-709 Ruda Śląska 9 - Nowy Bytom
4. Wydział Geodezji i Gospodarki Gruntami
Urzędu Miejskiego w Rudzie Śląskiej
Plac Wolności 6, 41-709 Ruda Śląska 9 - Nowy Bytom
5. Urząd Rejonowy w Katowicach
ul. Powstańców 41, 40-032 Katowice
6. Ośrodek Dokumentacji Zabytków
Aleje Ujazdowskie 6, 00-461 Warszawa
7. Sąd Apelacyjny w Katowicach - Wydział Ksiąg Wieczystych
Aleja Wojciecha Korfańskiego 117, 40-156 Katowice
8. 2 x a/a

Z A Ł A C Z N I K NR 1.
do decyzji nr A/1493/92
z dnia 27 sierpnia 1992 r.

O P I S Z E S P O Ł U
=====

Zespół kościoła parafialnego świętego Pawła w Rudzie Śląskiej - Nowym Bytomiu przy Placu Wolności 5 powstał w latach 1910-1913 według projektu Johanna Franciscusa Klompa w stylu neoromańskim z elementami modernizmu.

Kościół parafialny świętego Pawła posadowiony w osi wschód-zachód, z prezbiterium od zachodu. Część kościelną Placu Wolności wydziela podniesienie terenu o kilka stopni i dwie rzeźby na kolumnach (święta Barbara i święty Florian). Na północny wschód od kościoła usytuowana jest plebania.

Kościół murywany z cegły, tynkowany, sklepienia żelbetowe, typu "Monier", dachy o drewnianej więźbie kryte dachówką, kopuła i hełmy wieży konstrukcji drewnianej, podbite blachą miedzianą.

Zbudowany na rzucie krzyża łacińskiego, z wieżą na osi od wschodu, flankowaną dwiema bocznymi kaplicami, prostokątnymi, zamkniętymi absydami, tworzącymi pseudotransept od wschodu. Korpus bazylikowy, trójnawowy. Transept krótki, jednonawowy, o ramionach zamkniętych absydami. Prezbiterium prostokątne, płytkie, zamknięte kolosalną absydą z niskim obejściem łączącym dwa prostokątne pomieszczenia, flankujące prezbiterium - od południa kaplicę świętej Anny, od północy zakrystię.

Bryła kościoła zdominowana jest przez masę wieżową, złożony z kilku elementów. W przyziemiu domek portalowy o trzech okrągło łukowych arkadach, z których środkowa (szersza od bocznych), jest wsparta na lwach. Nad osiami skrajnymi domku portalowego wznoszą się okrągłe wieżyczki flankujące fasadę. Na jej osi - nad arkadą centralną portalu znajduje się rozeta zbudowana z siedmiu okrągłych okienek, powyżej strefa okien tryforialnych. Całość wieńczy trójkątny szczyt, nad którym wznosi się kwadratowa wieża z dwiema strefami biforialnych przeźroczy, przechodząca powyżej nich w ośmiobok, tworzący wraz z czterema wieżyczkami, posadowionymi w narożnikach dolnego kwadratu, rodzaj smukłego bębna pod kopulasty hełm wieży właściwej. W krzyżu kościoła pseudokopuła. Wszystkie dachy dwuspadowe. Kopuła i wszystkie hełmy nawiązują w formie do kopuły katedry w Pizie.

Elewacje kościoła tynkowane. Absydy, domek portalowy, fasada i wieże bogato dekorowane wykonanymi w tynku ornamentami geometrycznymi, dekoracyjnie traktowanymi napisami i płaskorzeźbami figuralnymi. Ich program ikonograficzny nawiązuje do programów bizantyjskich (raweniańskich i romańskich). Na domku portalowym, fasadzie i wieży znajdują się: przedstawienie patrona kościoła ze świętą Barbarą i świętym Łukaszem, fryz z owieczek adorujących Krzyż, Chrystus Pantokrator z symbolami czterech Ewangelistów, Grupa Ukrzyżowania z Matką Boską i świętym Janem. Na absydach transeptu - od południa święci Augustyn, Hieronim i Ambroży, od północy święci Tomasz z Akwinu, Alfons Ligouri, Jan Boży. W arkadach dekorujących ambit przedstawienia czterech Ewangelistów.

WYDZIAŁ HISTORII I ZACHOWANIA
DZISIAJ WARSZAWA
KONKRETY
15-16 88 12 2-18 01 12 .Ino. Jol
5-16 88 12 2-18 01 12 .Ino. Jol

We wnętrzu dwuprzęsłowe prezbiterium, zamknięte wielką absydą, wielodzieloną trójjuskokową arkadą, tworzącą rodzaj tęczy. Od południa na prezbiterium otwiera się niewielka biforialna empora. Jej arkady powtarzają się w obejściu za ołtarzem głównym. Od północy, vis-à-vis drzwi na schody prowadzące na emporę, wejście do zakrystii. Posadzka prezbiterium podniesiona o kilka stopni w stosunku do korpusu nawowego. W transepcie na przedłużeniu naw bocznych słabo wyodrębnione kaplice boczne, od południa z ołtarzem Matki Boskiej, od północy z chrzcielnicą. Obok Kaplicy Maryjnej wejście do Kaplicy świętej Anny, dostępnej również z zewnątrz kościoła. W ścianach szczytowych ramion transeptu nad absydami okna rozetowe, pozostałe okna prostokątne, zamknięte łukiem pełnym. Nawy boczne bardzo niskie i wąskie w stosunku do nawy głównej, oddzielone od niej kwadratowymi filarami - trójprzęsłowy korpus nawowy sprawia wrażenie jednoprzęsłowego. Od wschodu zamknięty jest emporą chóru muzycznego, wspartą na dwóch kolumnach na lwach. Nad emporą okno rozetowe, obecnie częściowo zasłonięte prospektem organowym. Nad chórem wejścia do kaplic bocznych - północnej Najświętszego Sakramentu, południowej Matki Boskiej Bolesnej oraz do kruchty wschodniej w domku portalowym. Z kruchty wejście do klatki schodowej na wieżę i chór muzyczny, mieszczący się w północnej bocznej wieży. Całe wnętrze kościoła nakryte jest sklepieniem kolebkowym na gurtach z lunetami. Wszystkie kolumnienki arkad mają kapitele kostkowe, dekorowane ornamentem plecionkowym. Taki sam ornament zdobi również balustradę chóru muzycznego. Wszystkie drzwi prostokątne, płycinowe, z wyjątkiem przeszklonych drzwi do kruchty.

Oryginalne wyposażenie kościoła zachowane fragmentarycznie: ławki dla wiernych dekorowane płaskorzeźbami nawiązującymi do wezwań Litanii do Wszystkich Świętych, konfesjonały, chrzcielnicca, elementy pierwotnego ołtarza głównego - płaskorzeźby wmontowane w ściany prezbiterium i krucyfiks pod chórem, rzeźby na absydach transeptu, ołtarz mariacki, witraże w ambicie i nawach bocznych. Prospekt organowy z 1928 roku f. Dominika Biernackiego z Włocławka.

Plebania kościoła parafialnego świętego Pawła w Rudzie Śląskiej-Nowym Bytomiu wzniesiona została w latach 1912-1913 w stylu modernistycznym.

Położona na północny wschód od kościoła parafialnego w linii pierzei Placu Wolności. Murowana z cegły, tynkowana, w tynku wykonane płaskorzeźbione dekoracje elewacji. Dachy łamane, konstrukcji drewnianej, kryte dachówką. Zbudowana na rzucie prostokąta zbliżonego do kwadratu, z prostokątnym ryzalitem w narożniku południowo-wschodnim. W narożniku między ryzalitem a budynkiem głównym od strony północnej niewielki taras. Jednopiętrowa, podpiwniczona, z mieszkalnym poddaszem. W narożniku południowo-zachodnim na piętrze okrągły wykusz, przypominający basztę, nakryty stożkowym dachem. W elewacji południowej dwa trójkątne szczyty - w budynku głównym i w ryzalicie. Podobny szczyt wieńczy północną część elewacji zachodniej. Elewacje bez podziałów architektonicznych, ich podziały wyznaczają pojedyncze okna, tworzące biforia i triforia lub zestawione po cztery. Okna wieloczęściowe oddzielone są od siebie kolumnkami o kostkowym ka-

pitelu, dekorowanym motywem krzyża. Podobna kolumna podtrzymuje dwie arkady ganku przed wejściem głównym w narożniku południowo-zachodnim ryzalitu. W parterze elewacji zachodniej pierwotnie znajdowało się arkadowe wyjście do ogrodu, obecnie zabudowane. Na elewacjach południowej i wschodniej znajdują się dekoracje: od wschodu (na ryzalicie) płaskorzeźba świętego Edwarda, od południa (również w ryzalicie) Matka Boska z Dzieciątkiem w typie Maesty, w budynku głównym trójarkadowa blenda z dekoracyjnym napisem.

Wnętrza w układzie dwutraktowym. Na parterze w ciągu południowym pomieszczenia kancelarii, w północnym kaplica pod wezwaniem świętego Józefa i pokój dzienny. Na osi hallu od zachodu jadalnia, od wschodu klatka schodowa na piętro. Na piętrze i na poddaszu sypialnie. W ryzalicie pomieszczenia gospodarcze (kuchnia i pomieszczenia towarzyszące). Hall prostokątny o przestrzeni centralnej wydzielonej czterema łukami odcinkowymi, wspartymi na przyściennych pilastrach, podtrzymującymi strop pseudobelkowy. Wszystkie otwory drzwiowe wychodzące do hallu zamknięte łukiem pełnym. Otwory prowadzące do pomieszczeń w zachodniej części hallu ujęte są w obramienia w formie aediculi. Nad wejściem do jadalni i kaplicy znajdują się okna witrażowe o polu zamkniętym górą łukiem odcinkowym, wielokwaterowe, o regularnych podziałach na kwatery. Malowane witraże przedstawiają widoki Nowego Bytomia z pierwszej połowy XIX wieku. We wnęce od południa, vis-à-vis wejścia do kaplicy, znajduje się kominek z cegły klinkierowej. Taką samą cegłą wyłożone są ściany wnęki na wysokość równą wysokości kominka. Utworzono w ten sposób zaplecki ław otaczających kominek, drewnianych, o bokach dekorowanych motywem głowy lwa. Posadzka w hallu z płyt lastrico, w pokojach podłogi drewniane. W pokojach na parterze zachowane secesyjne piece kaflowe. Schody na piętro dwubiegowe, drewniane. Drzwi zewnętrzne płycinowe, częściowo przeszklone, drzwi wewnętrzne płycinowe.

WOJEWÓDZKI KONSERWATOR ZABYTKÓW
w Kłobowicach

dr inż. arch. Andrzej Grzybowski

Z A Ł A C Z N I K N R 2.
do decyzji nr A/1493/92
z dnia 27 sierpnia 1992 r.

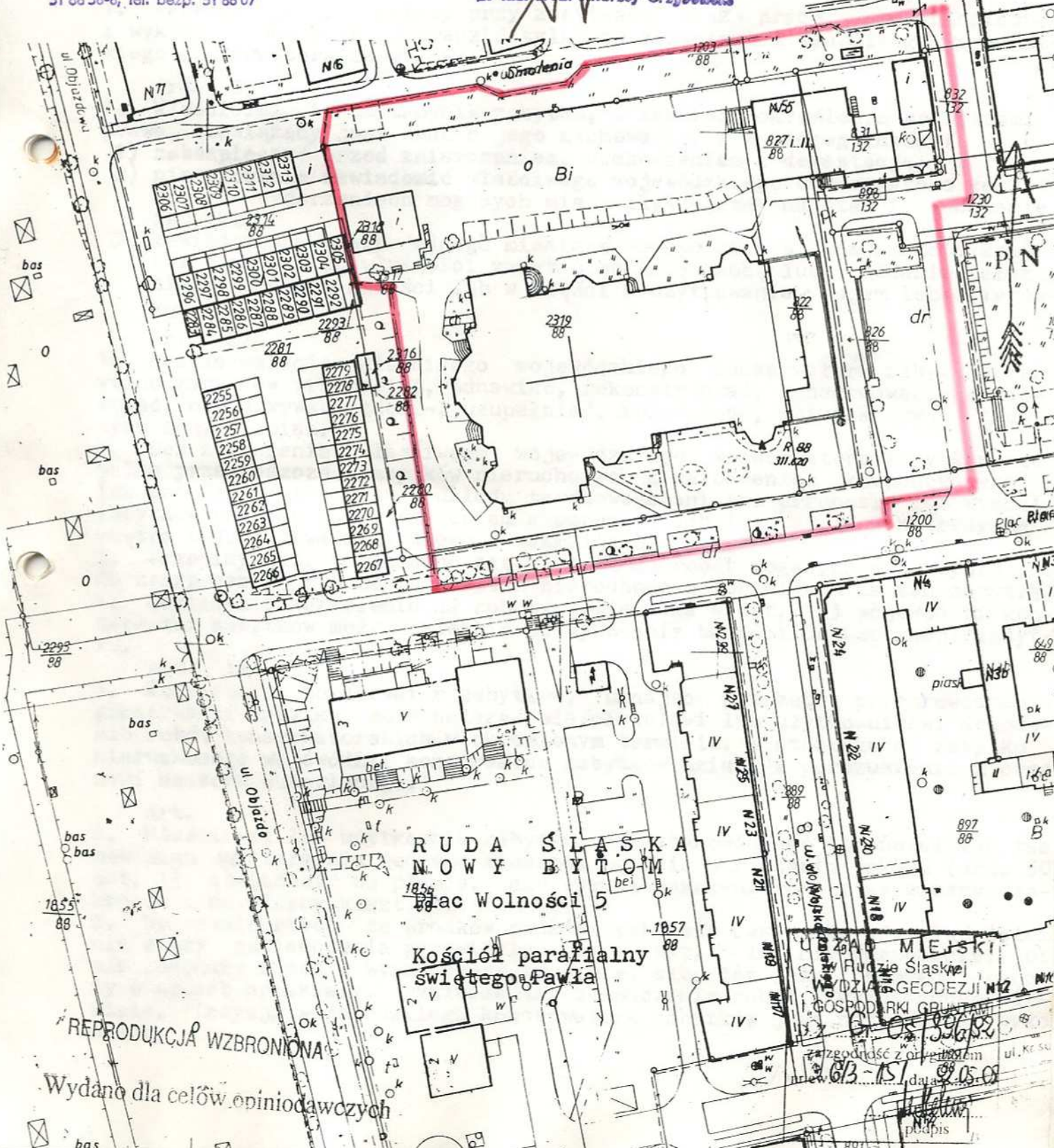
— granice ochrony
konserwatorskiej

PAŃSTWOWA SŁUŻBA OCHRONY ZABITKÓW
ODDZIAŁ W OJEWÓDZKI
w Katowicach
40-042 Katowice, ul. Włła Słwosza 31
tel. cent. 57 10 81-9, 51 88 31-2,
51 88 56-8, tel. bezp. 51 86 07

WOJEWÓDZKI KONSERWATOR ZABITKÓW
w Katowicach

dr inż. arch. Andrzej Grzybowski

Mapa zasadnicza
skala 1:1000

RUDA ŚLĄSKA
NOWY BYTOM
plac Wolności 5

Kościół parafialny
świętego Pawła

ZŁOŻENIE
Wojewódzkiego Urzędu Geodezji
GOSPODARSTWA
Zgodność z orzeczeniem
103-157/92
data 20.09.92
Podpis

REPRODUKCJA WZBRONIONA
Wydano dla celów opiniotwórczych

P O U C Z E N I E
O SKUTKACH WPISU DO REJESTRU ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH
=====

Wpisanie do rejestru zabytków pociąga za sobą następujące skutki wymienione w ustawie z dnia 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury i o muzeach (Dz. U. Nr 10, poz. 48, z 1983 r. Nr 38, poz. 173, z 1989 r. Nr 35, poz. 192, i z 1990 r. Nr 56, poz. 322).

Art. 19

Organy służby konserwatorskiej mają prawo umieszczać na zabytkach nieruchomych odpowiednie znaki lub napisy.

Art. 21

1. Wszelkie prace i roboty przy zabytkach oraz prace archeologiczne i wykopaliskowe wolno prowadzić tylko za zezwoleniem właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 23

4. Właściciel i użytkownik zabytku, w zakresie określonym przepisami prawa, obowiązany jest dbać o jego zachowanie, a w szczególności:

- 1) zabezpieczyć przed zniszczeniem, uszkodzeniem i dewastacją,
- 2) niezwłocznie zawiadomić właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków o wydarzeniach mogących mieć wpływ ujemny na stan i zachowanie zabytku,
- 3) zawiadomić w ciągu jednego miesiąca wojewódzkiego konserwatora zabytków o przejściu własności zabytku na inną osobę lub o oddaniu zabytku nieruchomego w całości lub w części w użytkowanie, najem lub dzierżawę.

Art. 27

1. Bez zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków nie wolno zabytków przerabiać, odnawiać, rekonstruować, konserwować, zabudowywać, odbudowywać, zdobić, uzupełniać, rozkopywać, ani dokonywać żadnych innych zmian.

2. Bez zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków nie wolno przemieszczać zabytków nieruchomych z naruszeniem skomponowanego lub ustalonego tradycją układu terenowego ani też przenosić lub wyościć zabytków ruchomych z naruszeniem skomponowanych lub ustalonych tradycją wnętrza budownictwa świeckiego i sakralnego.

3. Przepisy ust. 1 stosuje się również do robót mogących przyczynić się do zszpecenia otoczenia zabytku nieruchomego lub widoku na ten zabytek.

4. Udzielenie zezwolenia na roboty wymienione w ust. 1-3 wojewódzki konserwator zabytków może uzależnić od wykonania badań i dokumentacji zabytku.

Art. 30

1. Wojewódzki konserwator zabytków, uznając potrzebę przeprowadzenia konserwacji zabytku, może nakazać właścicielowi lub użytkownikowi dokonanie robót konserwatorskich w określonym terminie. W stosunku do zabytku nieruchomego wojewódzki konserwator zabytków działa w porozumieniu z organami nadzoru budowlanego.

Art. 31

1. Właściciel lub użytkownik zabytku, nie stanowiącego własności Państwa powinien w terminie jednego miesiąca od dnia doręczenia nakazu (art. 30 ust. 1) oświadczyć na piśmie, czy wykona nakazane roboty we własnym zakresie i na własny koszt.

2. Wykonanie robót ze środków państwowych może nastąpić, gdy właściciel nie złoży oświadczenia przewidzianego w ust. 1 lub nie rozpocznie, lub nie zakończy robót w wyznaczonym terminie, albo też jeżeli prowadzi roboty w sposób opieszawy, wykluczający zakończenie robót w wyznaczonym terminie. Decyzja wojewódzkiego konserwatora zabytków jest natychmiast wykonalna.

Art. 30

1. Wierzytelność Państwa z tytułu robót wymienionych w art. 31 ust. 2 prowadzonych przy zabytkach nieruchomości, nie stanowiących jego własności, zabezpiecza się na zasadach i w trybie przewidzianym w art. 9-12 ustawy z dnia 22 kwietnia 1959 roku o remontach i odbudowie oraz o wykańczaniu budowy i nadbudowie budynków mieszkalnych (tekst jednolity - Dz.U. z 1968 r. Nr 36, poz. 249).

Art. 33

Jeżeli właściciel zabytku, a w razie nieustalenia właściciela lub miejsca jego pobytu - użytkownik zabytku nie przestrzega przepisu art. 25 albo jeżeli interes publiczny wymaga przejęcia na własność Państwa zabytku o szczególnej wartości historycznej, naukowej, artystycznej w celu udostępnienia zabytku ogółowi, zabytek może być przejęty na własność Państwa.

Art. 36

Osoba, która otrzymała zarejestrowany zabytek w drodze spadku, darowizny lub zapisu, obowiązana jest zawiadomić o tym wojewódzkiego konserwatora zabytków właściwego dla miejsca, gdzie znajduje się zabytek, w ciągu trzech miesięcy od daty objęcia go w posiadanie.

Art. 37

1. W razie uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub wywiezienia zabytku bez zezwolenia za granicę, jako też niezapewnienia zabytkowi, pomimo wezwania ze strony organu służby konserwatorskiej, należytych warunków konserwacji, wojewódzki konserwator zabytków może zabezpieczyć zabytek ten przez ustanowienie tymczasowego zajęcia aż do chwili usunięcia niebezpieczeństwa.
2. Tymczasowe zajęcie polega na przeniesieniu zabytku ruchomego, w zależności od rodzaju przedmiotu, do państwowego muzeum, archiwum lub biblioteki, w stosunku zaś do zabytku nieruchomego - na oddaniu go w zarząd gminie jako zadanie zleczone lub państwowej jednostce organizacyjnej.

Art. 38

1. Zabytek nieruchomy może być użytkowany wyłącznie w sposób zgodny z zasadami opieki nad zabytkami i w sposób odpowiadający jego wartości zabytkowej.

Art. 73

1. Kto uszkodzi lub zniszczy zabytek, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5 i grzywny.
2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do 6 miesięcy albo grzywny.

Art. 75

Kto w celu przeszkodzenia w wykonaniu przez organ służby konserwatorskiej obowiązków wynikających z niniejszej ustawy utrudnia lub uniemożliwia dostęp do przedmiotów zabytkowych, udziela świadomie fałszywych informacji lub działa w inny złośliwy sposób, podlega karze pozbawienia wolności do roku albo grzywny.

Art. 78

Kto będąc właścicielem lub użytkownikiem zabytku:

- 1) nie zabezpieczy zabytku przed zniszczeniem, dewastacją lub uszkodzeniem,
- 2) nie zawiadomi wojewódzkiego konserwatora zabytków:
  - a) o wydarzeniach mogących mieć ujemny wpływ na stan i zachowanie zabytku,
  - b) o przejściu własności lub użytkowania zabytku na inną osobę,
  - c) o nabyciu zarejestrowanego zabytku w drodze spadku lub zapisu albo
  - d) o zmianie miejsca, w którym się znajduje zarejestrowany zabytek ruchomy

podlega karze aresztu albo grzywny.